

Taidemuseot ja ilmastoaktivismi: huomiopääomasta ympäristöpääomaksi

25.11.2022 / Julia Bethwaite / Artikkelit / Aktivismi, ilmasto, taide / 6 minuutiksi luettavaa

Kuluvana vuonna taidemuseoista on tullut ilmastoaktivismin kohteita, kun moni järjestö on osoittanut museoissa mieltään yleisöä shokeeraavin tavoin. Aktivistien tavoitteena on herättää huomiota, korostaa ympäristöpääomaa ja ravistella eliittiä välittömiin toimiin.

Lokakuun lopussa **Claude Monet'n** taideteos Potsdamin Barberini-museossa sai päälleen perunamuusia ja Lontoon Kansallisgalleriassa sijaitsevan **Vincent Van Goghin** maalauksen päälle kaadettiin tomaattikeittoa.

Nämä ovat tuoreita esimerkkejä ilmastoaktivistien näyttävistä protesteista kuuluisissa taidemuseoissa. Mielenosoituksia ovat järjestäneet tänä vuonna esimerkiksi sellaiset aktivistijärjestöt kuin [Just Stop Oil](#), [Last Generation](#) ja [Stop Fossil Fuel Subsidies](#). Marraskuussa myös Suomessa toimiva [Elokapina valitsi ilmastoprotestinsa paikaksi museon](#). Se vastusti mielenosoituksessaan polttoaineyritys ST1:n toimimista Tahto-urheilumuseon näyttelyn sponsorina.

Monet kuuluisat öljyvärimaalaukset, joihin koskeminen on yleensä museoissa ankarasti kielletty, ovat päätyneet osaksi aktivistien ilmastonmuutosta vastustavia, speaktaakkelimaisia mielenosoituksia. Potsdamin ja Lontoon Kansallisgallerian lisäksi mielenilmausten kohteiksi ovat joutuneet esimerkiksi Madridin Prado-museo ja Firenzen Uffici-taidegalleria. Niissä aktivistit ovat liimanneet käsiään kiinni [Francisco Goyan taideteosten kehyksiin](#) ja [Sandro Botticellin Kevät-maalauksen suojalasiin](#).

Kuuluisat öljyvärimaalaukset, joihin koskeminen on yleensä museoissa ankarasti kielletty, ovat päätyneet osaksi aktivistien ilmastonmuutosta vastustavia, speaktaakkelimaisia mielenosoituksia.

Myös Australiassa on ollut useita ilmastoaktivistien protesteja kohdistuen esimerkiksi [Picasson](#) ja [Andy Warholin](#) töihin. Vaikka itse taideteokset eivät olekaan protesteissa vahingoittuneet, aktivistien toimet ovat herättäneet huomiota sekä aiheuttaneet tuhtumusta ja paheksuntaa. Mikä merkitys siis taidemuseoilla on tässä ilmastoaktivismin lajissa?

Tässä artikkelissa sovellan erityisesti ranskalaisen sosiologin [Pierre Bourdieun](#) ajatuksia [pääoman vaihdannasta](#) ja [museoista vallan paikkoina](#), joiden kautta taidemuseoihin kohdistuvaa ilmastoaktivismia voi tarkastella.

Havainnoinnin tukena on Bourdieun kehittämä kenttäteoria, jonka mukaan [sosiaalinen tila koostuu erilaisista, eri yhteiskunnan alueita kattavista ja oman logiikkansa mukaan toimivista ”kentistä”](#), joilla toimijat kerryttävät ja vaihtavat pääomaa.

Huomiotalous ja ympäristöpääoma

Protestit ovat olleet tarkoituksellisesti näyttäviä ja museokäytäntöjä ravistelevia. Ne ovat vetäneet tarkoituksella puoleensa huomiota niin perinteisessä kuin sosiaalisessa mediassa: [generoineet klikkiotsikoita](#) ja herättäneet verkossa keskustelua [huomiotalouden](#) mekanismeja hyödyntäen.

Huomion herättäminen radikaaleinkin teoin on tyypillistä mielenosoituksille, joiden tarkoituksena on tuoda yhteiskunnallisia ongelmakohtia osaksi julkista keskustelua tekemällä niitä protestien kautta näkyviksi. Tavoitteena on paitsi huomion herättäminen, myös muutoksen aikaansaaminen.

Museoprotestien merkitystä ilmastoaktivismissa voi tarkastella Bourdieun käsitteistön kautta, joka selittää myös huomiotalouden toimintaperiaatteita. Huomiotalouden käsite perustuu **ajatukseen katsomisesta pääomaa tuottavana toimintana**. Huomiotaloudessa toimijat pyrkivät herättämään yleisön huomiota – keräämään **huomiopääomaa** – joka on vaihdettavissa muiksi pääoman lajeiksi, kuten taloudelliseksi pääomaksi.

Keskeisenä kilpailun kohteena on ihmisten huomio, josta esimerkiksi media hyötyy mainostajien kautta rahallisesti ja erilaiset politiikan sekä kansalaisyhteiskunnan toimijat vaikutusvallan lisääntymisen muodossa. Huomiotaloudelle läheinen käsite on **julkispääoma**, jossa huomiopääomasta on tullut osa julkisuudessa esiintyvää henkilöä. Sen arvo määräytyy eri tavoin sosiaalisesta kentästä riippuen.

Järjestämällä protesteja museoissa aktivistit tuovat ympäristöpääomaa kulttuurisella ja symbolisella pääomalla ladattuihin museotiloihin.

Kuten yleisön tuohumus osoittaa, ilmastoaktivistien toiminta taidemuseoissa ei ole synnyttänyt yleisesti myönteistä huomiopääomaa, vaikka heidän protestinsa ovatkin keränneet yleisöä eri media-alustoilla. Medialla on keskeinen rooli protesteissa, ja tapa, jolla media uutisoi ja kehystää protestit, on kytköksissä **median valtaan tuottaa todellisuutta, määrittää symbolista pääomaa ja vaikuttaa pääomien vaihtoarvoon**.

Medianäkyvyyttä ja huomiopääomaa hyödyntäen aktivistit haastavat vallitsevia, luontoa tuhoavia käytäntöjä ja korostavat *ympäristöpääoman* merkitystä. **Ympäristöpääoma** (engl. *environmental capital*) on taloudellisen, kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman sekoitus, joka perustuu ympäristötietoisuuteen ja heijastuu esimerkiksi toimijan kulutusvalinnoissa.

Järjestämällä protesteja museoissa aktivistit tuovat ympäristöpääomaa kulttuurisella ja symbolisella pääomalla ladattuihin museotiloihin. Jotta se olisi tehokasta, ympäristöpääoma tarvitsee tunnustusta kulttuurisen tuotannon kentältä, jota myös taidemuseot edustavat. Kuten sosiologit **Justin Karol** ja **Trevor Gale** toteavat, **ympäristöpääoma saa tunnustusta ja kasvattaa arvoaan toiminnan kautta toimiessaan aseena taistelussa kestävän kehityksen puolesta**, jota kulttuurisen tuotannon kentällä käydään.

Suhteessa museoiden sääntöihin radikaaleilta vaikuttavilla teoillaan ilmastoaktivistit vetävät puoleensa yleisön huomiota ja kannustavat muutokseen. Samalla he paljastavat taidemuseoihin kytkeytynyttä valtaa.

Taidemuseot protestien paikkoina

Tutkimuksen mukaan **museot ovat vallan paikkoja**. Ne voivat tukea kansallisvaltioiden rakentamista vahvistamalla ja tuottamalla narratiiveja historiasta sekä nykymaailmasta. **Taidemuseoilla on valtaa nimetä ja luokitella asioita sekä päättää, mikä on taidetta**.

Taide tuottaa sosiaalisia suhteita riippuen siitä millainen taide on hyväksyttyä, tunnustettua, tuettua, sensuroitua tai kiellettyä. **Taide on luonteeltaan relationaalista**, mikä tarkoittaa, että se on kytköksissä ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin. Niinpä **sillä, mitä museoissa esitetään, on vaikutusta ympäröivään maailmaan**.

Museoilla on tärkeä rooli yhteiskunnallisen todellisuuden rakentajina, sillä ne vaikuttavat siihen, mitä pidetään yleisesti hyväksyttynä. Sillä, mitä hyväksytään museoon, katsotaan usein olevan taloudellisen arvon lisäksi myös historiallista ja yhteiskunnallista arvoa.

Museot voivat olla myös kansallisia kenttiä laajempia – ne voivat olla vuorovaikutuksessa sosiaalisten kenttien kanssa, jotka toimivat valtiollisia rajoja ylittäen. Taidemuseot ovat symbolisen pääoman ja symbolisen vallan kehoja, ja ne ovat tiiviisti kytköksissä vallan kenttään.

Siksi voi ajatella, että museot ovat **perustavanlaatuisesti poliittisia**. Ne vetävät puoleensa myös **monia muita sosiaalisia kenttiä** kuten liiketoiminnan kenttää esimerkiksi **taidepesustakin syytettyjen yritysten** ja **poliittisesti arveluttavien mesenaattien** osallistumisen kautta.

Suhteessa eliitin hillittyyn makuun ja taidemuseoiden erityiseen statukseen, ilmastoaktivistien museokonventioiden vastaiset toimet ovat näyttäneet erityisen räikeinä ja radikaaleina tekoina, ja siksi herättäneet närkästystä museokävijöissä.

Taidemuseoiden kytkökset eri toimijoihin ja sosiaalisiin kenttiin perustuvat museoiden *heteronomiseen* luonteeseen eli siihen, että niiden toimintaa ohjaavat muutkin kuin puhtaasti taiteen kentän toimintaperiaatteet. **Bourdieuun mukaan** taiteen kenttä jakautuu kahteen osaan: sen yhdessä päädyssä korostuu autonominen eli riippumaton ”taidetta taiteen vuoksi” -periaate, kun taas taiteen kentän heteronominen pääty on avoin ulkopuolisille vaikutteille.

Kentän heteronomisessa päädyssä eri kenttien toimijat kerryttävät ja vaihtavat pääomaa erilaisin motiivein. Tämä dynamiikka selittää myös taidemuseoiden merkitystä ilmastoaktivismissa – museoista tulee poliittisen talouden sekä erilaisen pääoman kerryttämisen ja vaihdannan paikkoja. Tämä usein unohtuu mielikuvissa, jotka nojaavat vain museoiden asemaan kunnioitettuina kulttuurillisen ja historiallisen perinteen vaalijoina.

Lisäksi taidemuseot heijastavat **taidemaailman** hierarkkisuutta. Taidemuseot ovat tunnetusti olleet **kouluttautuneen ja korkeatuloisen eliitin paikkoja**. Niiden on sanottu olevan ”eliitin taidetemppeleitä”, joiden alkuperäisenä tarkoituksena oli sivistää kansaa ja luoda järjestystä.

Sen lisäksi ne voivat tukea vallitsevaa järjestystä ja vakiintuneita valtasuhteita. Öljymaalaukset, jotka ovat olleet ilmastoaktivistien mielenilmausten kohteena, edustavat kulttuurin kaksijakoisuuden periaatteen mukaisesti korkeakulttuuria ja **porvarillista makuu**, joka suosii perinteitä ja maltillisuutta.

Suhteessa eliitin hillittyyn makuun ja taidemuseoiden erityiseen statukseen, ilmastoaktivistien museokonventioiden vastaiset toimet ovatkin näyttäneet erityisen räikeinä ja radikaaleina tekoina, ja siksi herättäneet närkästystä museokävijöissä.

”Saastuttava eliitti” välittömiin ilmastonmuutoksen vastaisiin toimiin

Museoyleisöä ravistelevien mielenosoitusten kautta ilmastoaktivistit vaihtavat huomiopääomaa ympäristöpääomaksi. He myös levittävät ilmastotietoisuutta taidemuseoitakin tukevalle eliitille ja kannustavat heitä ottamaan enemmän vastuuta taistelussa ilmastonmuutosta vastaan.

Esimerkiksi Britanniassa tehdyn tutkimuksen mukaan ”saastuttava eliitti” tuottaa vain yhdessä vuodessa saman verran päästöjä kuin matalapalkkainen Britannian asukas reilun neljännesvuosisadan aikana.

Eliitin kulutustottumukset ovat keskeisessä osassa ilmastopäästöjen vähentämisessä, ja ilmastoaktivistit vaativatkin välittömiin tekoihin valtaa käyttäviä toimijoita muuttamaan ilmasto tuhoavia käytäntöjä kuten lopettamaan fossiilisten polttoaineiden hyödyntämisen.

Teoilla vaaditaan taiteen kuluttajia käyttämään valtaansa ja suojelemaan taideteosten varjelen veroisella pieteetillä myös ihmiskunnalle yhteistä – ja toistaiseksi korvaamatonta – maapalloa.

Esimerkiksi Elokapinan tienvaltauksiin pohjaavat protestit ovat voineet jäädä etäisiksi eliitin näkökulmasta. Ne ovat aiheuttaneet heidän näkökulmastaan melko vähäistä häiriötä ja

kiinnittäneet siten heikosti eliitin huomiota. Laajentamalla protestit taidemuseoihin pakotetaan eliittikin reagoimaan.

Taidemuseoissa tapahtuvaan ilmastoaktivismiin liittyy vahvaa symboliikkaa ja hädän tunnetta. Länsimaisen kulttuurihistorian kuuluisat öljymaalaukset toimivat ilmastonmuutoksen vastaisten protestien alustoina, joihin aktivistit julistavat epätoivoaan maapallon tulevaisuutta koskien.

Suurin osa ilmastoaktivistien protesteihin osallistuneista öljymaalauksista edustaa länsimaisen kulttuurihistorian kaanonia, ja työt ovat symboliselta arvoltaan korvaamattomia. Aivan kuten luontokin, taideteokset ovat herkkiä kosteuden tai lämpötilan vaihteluille. Ja aivan kuten ilmastonmuutos, kulttuurihistoriallisesti merkittävät öljymaalaukset koskettavat ihmisiä läpi sukupolvien ja yli kansallisten rajojen.

Ilmastoaktivistien teot rinnastavat taideteosten suurta merkitystä ja haurautta luonnon ja ympäristön ainutlaatuisuuteen ja herkkyyteen. Samalla teoilla vaaditaan taiteen kuluttajia käyttämään valtaansa ja suojelemaan taideteosten varjelen veroisella pieteetillä myös ihmiskunnalle yhteistä – ja toistaiseksi korvaamatonta – maapalloa.

Julia Bethwaite on kansainvälisen politiikan väitöskirjatutkija Johtamisen ja talouden tiedekunnassa Tampereen yliopistossa. Väitöskirjassaan hän tutkii taiteen ja vallan suhdetta kansainvälisessä politiikassa.

Artikkelin pääkuva: Matthew Ball/Unsplash.

[← Edellinen Artikkel](#)

[Seuraava Artikkel](#) →
